

ПРЯМУЄМО
РАЗОМ

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

УКРАЇНЬСЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

регулювання права людини на своє зображення

Раніше особисті фотографії людини зберігалися переважно в сімейних альбомах й могли потрапити на загальний огляд лише тоді, коли вона сама цього забажає. Ці часи давно минули, бо тепер уся інформація про особу, навіть без її відома, може потрапити в інтернет та використовуватися у різних цілях.

Право людини на своє зображення – одна з актуальних тем у сфері інформаційного, цивільного та права інтелектуальної власності. Інтерес до цього питання існує давно, але цифрова епоха вивела дискусію у цьому напрямку абсолютно на новий рівень.

Зображення людей можна знайти на просторах інтернету: у соціальних мережах; на сайтах ЗМІ, державних органів, бізнесу та інших онлайн платформах, присвячених дизайну, фотографії тощо. Проблема у тому, що фото людини часто потрапляють туди без її відома або дозволу. Наприклад, серед випадків, коли особи публікують зображення іншої людини, щоб приховати свою особистість й ухилитися від відповідальності за протиправні дії. Образ людини ще може бути використаний без її згоди для реклами товару, роботи або послуги тощо.

Усі ці ситуації викликають дискусії щодо права людини на власне зображення (публічний показ, відтворення або розповсюдження, надалі за текстом – використання), що також пов'язане з особистою недоторканністю приватного життя, честю, гідністю та діловою репутацією особи, які повинні захищатися з боку держави.

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

УКРАЇНЬСЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Матеріал підготовлено за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного Фонду «Відродження» в рамках спільної ініціативи «EU4USociety». Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження» та Європейського Союзу».

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА СВОЄ ЗОБРАЖЕННЯ

Зміст

● Правове регулювання у національному законодавстві	4
Згода на використання зображення дитини	6
Винятки із загального правила	9
● Практика Європейського суду з прав людини	11
● Позиція національних судів	15
● Окремі висновки	19

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод визначено, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. У статті 12 Загальної декларації прав людини 1948 року встановлено, що ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя.

У **статті 32 Конституції України** передбачено, що не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації.

Відповідно до **Закону України «Про захист персональних даних»** персональні дані – це відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. Тобто, **зображення людини є її персональними даними**, які пов'язані із захистом приватного життя.

У Законі про захист персональних даних визначено перелік підстав для обробки конфіденційної інформації, серед них – **згода особи**, яка, відповідно до статті 2 цього ж Закону, визначається – як поінформоване, добровільне волевиявлення людини. З положення цієї статті вбачається, що можна виділити декілька способів отримання згоди від особи:

- згода надана у письмовому вигляді;
- усна згода або, коли особа була попереджена й не виразила своїх заперечень.

А також, **згода** повинна мати такі ознаки:

- поінформованість;
- добровільність;
- форма, яка дає змогу зрозуміти про погодження чи заперечення щодо обробки персональних даних.

Поінформованість означає, що особа повинна знати ким та з якою метою будуть оброблятися її персональні дані. Щодо **добровільності**, то у людини повинна бути можливість самостійно вирішувати, чи давати згоду на обробку своїх даних чи – ні. Тут варто зазначити, що згода може бути відкликана, окрім випадків передбачених законом.

Зображення людини захищаються як її немайнові права. У **статті 307 Цивільного кодексу України** (надалі – ЦК України) визначено, що фізична особа може бути знята на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку лише за її згодою, яка припускається, якщо зйомки проводяться відкрито на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру. Особа, яка погодилася на знімання, може вимагати припинення публічного показу свого зображення в тій частині, яка стосується її особистого життя.

Статтею 308 ЦК України визначено, що фотографія (інші художні твори), на яких зображено людину, можуть бути публічно показані, відтворені, розповсюджені лише за її згодою, а в разі її смерті – за згодою осіб, визначених частиною четвертою **статті 303 цього Кодексу**.

Зображення людини часто використовують у маркетингових цілях. Тому у статті 8 Закону України «Про рекламу» визначені загальні вимоги, де забороняється вміщувати зображення фізичної особи або використовувати її ім'я **без письмової згоди**.

Дозвіл на використання чужого зображення має юридичні наслідки. Це означає, що особи повинні усвідомлювати характер своїх дій, на момент їх вчинення, а також мету, на досягнення якої вони направлені. Іншими словами, у суб'єктів має бути достатній об'єм дієздатності.¹

Таким чином, процес надання згоди є правомірною, вольовою дією, яка направлена на виникнення певних правових наслідків та може бути вчинена дієздатною особою. З цього також витікає, що здійснювати приховане фото (або відео) людини **заборонено** (окрім випадків визначених законом). За незаконне отримання інформації за допомогою спеціальних (негласних) технічних засобів передбачена кримінальна відповідальність.²

ЗГОДА НА ВИКОРИСТАННЯ ЗОБРАЖЕННЯ ДИТИНИ

Серед батьків все частіше можна почути обурення з приводу відео або фотозйомки та подальшого використання зображення їхньої дитини сторонніми особами. Згідно зі статтею 6 **Сімейного кодексу України** правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття (малолітньою вважається дитина до 14 років, а неповнолітньою віком від 14 до 18 років).

Відео або фотозйомка (збір інформації) – це один із видів обробки персональних даних, що регулюється Законом України «Про захист персональних даних». На відміну від дитини, доросла людина може оцінити ризики та самостійно вирішити, чи хоче вона, щоб про неї збирали інформацію, або – ні.

Тому у законодавстві приділено окрему увагу питанням обробки даних малолітніх або недієздатних осіб. У разі, якщо сторонні особи мають бажання збирати ін-

¹ Сліпченко С.О. Надання згоди фізичною особою, що зображена на фотографії, як юридичний факт за ЦК України / С. О. Сліпченко // Право України. – 2008. – №3. – С.110-114.

² Стаття 359 Кримінального кодексу України.

формацію про дитину (*наприклад, сфотографувати, а потім використати її зображення*) повинні отримувати згоду від її батьків чи усиновителів, які повністю усвідомлюють значення дій та наслідків, що можуть статися в результаті обробки даних.

У **статті 10 Закону України «Про охорону дитинства»** зазначено, що розголошення чи публікація будь-якої інформації про дитину, що може спричинити їй шкоду, без згоди законного представника дитини **забороняється**. Наприклад, коли фото або відеозйомка проводяться на території школи, і є помилкове переконання, що досить мати на це дозвіл від вчителів (або, якщо це дитячий садочок, то вихователів). Але приймати такі рішення можуть лише законні представники дитини й такими, відповідно до **статті 242 ЦК України**, можуть вважатися тільки батьки чи усиновлювачі (інші особи лише у випадках, встановлених законом).

Тому особи, які мають намір здійснити обробку даних дитини, мусять просити на це дозволу в батьків. Останні, у свою чергу, мають право заперечити проти таких дій та вимагати видалити зображення. Або оскаржити не виконання своїх законних вимог до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або суду.

Ще варто звернути увагу, що згідно зі статтею 20 Закону України «Про рекламу», забороняється у рекламі використання зображення дитини, яка споживає продукцію, призначену тільки для дорослих чи заборонену законом для придбання або споживання неповнолітніми. Реклама не повинна містити зображення дітей у небезпечних ситуаціях чи за обставин, що у разі їх імітації можуть завдати шкоди дітям або іншим особам, а також інформації, здатної викликати зневажливе ставлення дітей до небезпечних для здоров'я й життя ситуацій.

На жаль, ризики для дитини не обмежуються тільки рекламою. Наприклад, питання щодо безпеки дитини в інтернеті практично нерегульовані українському законодавстві.

Якщо подивитися на інші країни світу, то жорсткі вимоги щодо обробки даних дітей встановлені у Загальному регламенті захисту даних (GDPR), який діє на території держав-членів ЄС.³

У Регламенті визначено, що *«діти потребують особливого захисту в питанні персональних даних, оскільки вони можуть бути менш обізнаними про відповідні ризики, наслідки та гарантії, а також про свої права щодо опрацювання персональних даних. Такий особливий захист повинен, зокрема, застосовуватися до використання персональних даних дітей для цілей маркетингу або створення профілів особистості чи користувача та збирання персональних даних щодо дітей під час користування послугами, що пропонують безпосередньо дитині»* (пункт 38).

Тобто суб'єктам, що обробляють дані дитини з ЄС, зокрема надають їй послуги в режимі онлайн, необхідно отримати згоду від батьків. Інакше відносно них може бути застосовано санкції: штраф у розмірі до 4 % річного обігу (або до 20 мільйонів євро).

У США діє федеральний Закон про захист конфіденційності дітей в інтернеті, який зобов'язує встановлювати заходи для безпеки дітей в мережі, які не досягли 13 років. Заборонено обробляти будь-яку про них інформацію без згоди законних представників. Також в окремих штатах діють локальні нормативно-правові акти, які передбачають відповідальність за переслідування та знущання у соціальних мережах.

³ Офіційний переклад Регламенту Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text

ВИНЯТКИ ІЗ ЗАГАЛЬНОГО ПРАВИЛА

Право на приватне життя не є абсолютним й допускається обробка конфіденційної інформації про людину без її згоди лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Статтею 308 ЦК України визначені випадки, коли дозволяється використовувати зображення людини без її згоди, наприклад, якщо це викликано необхідністю захисту інтересів зображеної фізичної особи або інтересів інших осіб.

Охорона інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях (інших художніх творах), також ще передбачена у статті 307 ЦК України. Однак відмінність між цими положеннями у тому, що в осіб, які отримують зображення, може бути різний творчий підхід до цього процесу. Наприклад, у статті 307 зазначено про механічне відтворення зображення людини (на фотоплівку), а в статті 308 про творче відтворення в картинах, скульптурах тощо. Важливо зазначити, що з огляду на статтю 308 ЦК України, охорона інтересів особи більше стосується прав інтелектуальної власності. Тобто подальшого використання зображення людини, ніж згоди на його отримання.

Закон України «Про захист персональних даних» також визначає таку підставу як **«захист життєво-важливих інтересів суб'єкта персональних даних»**, де не потрібна згода особи. Але під цим поняттям слід розуміти інтереси, які безпосередньо пов'язані саме з питаннями врятування життя й здоров'я людини (суб'єкта персональних даних). Наприклад, коли необхідно отримати дані людини у медичних цілях, а вона через свій стан не може дати на це згоду. Або потрібно опублікувати зображення особи з метою її розшуку тощо.

Згода людини, як правова підстава для збору даних, може не застосовуватися коли суб'єкти керуються іншими положеннями, які визначені статті 11 Закону «Про захист персональних даних». Зокрема, коли дозвіл надано законом для здійснення відповідних повноважень. Наприклад, Національна поліція може здійснювати фото (або відео) фіксацію людини без її згоди, бо таке право прямо визначено у профільному законі.⁴

Що стосується *суспільного інтересу*, який може переважати над правом людини на захист її конфіденційної інформації, то згідно зі статтею 29 Закону «Про доступ до публічної інформації», мова йде про дані, які свідчать про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків; про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб тощо. Це означає, що кожну ситуацію потрібно розглядати окремо та визначати чи використання зображення людини без її згоди має державний, суспільний або життєво-важливий інтерес безпосередньо цієї особи.

Отримання зображення людини має здійснюватися відкрито, тобто особа має бути поінформована. Прихований збір даних допускається тільки у виключних випадках. Зокрема у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначений перелік державних органів влади, кому та за яких обставин надано право здійснювати таємну фото або відеофіксацію.⁵

⁴ Відповідно до частини першої статті 31 Закону України «Про Національну поліцію».

⁵ Згідно з положеннями статей 260, 263-265, 269, 270 Кримінального процесуального кодексу України.

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ I

Відповідно до статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (надалі – ЄСПЛ) суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права.⁶

Що стосується застосування статі 8 Конвенції,⁷ то ЄСПЛ зауважує, що поняття «приватне життя» не має вичерпного визначення, бо поширюється на безліч аспектів самоідентифікації людини, наприклад, на ім'я особи або зображення, й включає в себе її фізичну та психологічну цілісність. Національні суди повинні обирати такі способи тлумачення, які будуть включати акти законодавства, відповідну практику та наукові дослідження тощо (*Volovik v. Ukraine*, № 15123/03, § 45, ЄСПЛ, 06 грудня 2007 року).

Відносно фотографій ЄСПЛ вказав, що зображення людини є одним із головних атрибутів її особистості, оскільки розкриває унікальні характеристики та відрізняє її з-поміж інших. У справі *Szabó and Vissy v Hungary* ЄСПЛ визнав зображення обличчя людини її чутливою біометричною інформацією.

Право на захист свого зображення є однією з складових особистого розвитку. Воно передбачає право особи контролювати його використання, в тому числі й не дозволяти його опублікувати. Хоча стаття 8 Конвенції зобов'язує саме державу утримуватись від неправомірного втручання в приватне життя людини, окрім цього, ще можуть бути позитивні зобов'язання, спрямовані на забезпечення цього права у відносинах між приватними особами (*Von Hannover v. Germany* (No. 2), № 40660/08, 60641/08, § 96, 98).

⁶ Конвенція про захист прав і основоположних свобод ратифікована Україною ([N 475/97-BP](#)) та набула чинності у 1997 році.

⁷ Право на повагу до приватного та сімейного життя.

При встановленні балансу між захистом приватного життя та свободою вираження поглядів, ЄСПЛ акцентує на необхідності враховувати, **по-перше**, внесок, зроблений конкретною фотографією, що має загальний інтерес. Визначення того, що є предметом суспільного інтересу, залежить від конкретних обставин справи. Суд вважає, існування такого інтересу може бути не лише стосовно політичних питань чи злочинності, але й коли воно стосується спорту або діяльності відомих митців.

По-друге, наскільки широко відомою є людина і яка тема повідомлення. Роль або посада особи (характер її діяльності), яка є темою повідомлення і/або фотографії, є важливим критерієм, що пов'язаний із попереднім. У зв'язку з цим, необхідно розрізняти приватних осіб і тих, які діють як публічні постаті (**наприклад, від імені держави**). Отже, в той час, як невідома громадськості приватна особа може вимагати особливого захисту свого приватного життя, це може не стосуватися публічних осіб.

По-третє, попередня поведінка особи до оприлюднення її зображення також є фактором, який слід брати до уваги. Проте, сам факт попереднього співробітництва, наприклад, зі ЗМІ, не може бути аргументом для позбавлення людини усього захисту від оприлюднення спірної фотографії (зображення).

По-четверте, зміст, форма та наслідки від оприлюднення зображення людини. Наприклад, чи є газета (бо інша платформа) міжнародною, загальнонаціональною або місцевою, кількість осіб, що побачили, обговорили тощо.

По-п'яте, обставини, за яких було зроблено фотографії. Тобто, чи особа дала свою згоду на фотографування і на оприлюднення свого зображення, або ж це було зроблено без її відома, чи, можливо, обманом (іншими незаконними засобами).⁸

⁸ Von Hannover v. Germany (No. 2), № 40660/08, 60641/08, § 96, 98. Такий підхід застосовується й національними судами, наприклад, у [рішенні Верховного Суду України](#).

З огляду на судову практику, можна стверджувати, що дискусії щодо права людини на приватне життя (зокрема, захисту свого зображення) виникають у випадку, якщо така особа є публічною або її дії мають суспільний інтерес. Але навіть при цьому, ЄСПЛ має позицію, що кожен, включно з відомими людьми, **має законне очікування**, що його чи її приватне життя буде захищене (*Sciaccia проти Італії*, § 29).

ЄСПЛ не завжди вважає, що фотографії особи, навіть якщо вона обвинувачується у злочині, підпадають під категорії суспільного інтересу. У справі *Gurgenidze проти Грузії* особу було притягнуто до кримінальної відповідальності за крадіжку рукописів відомого письменника. Публікації у ЗМІ про цей випадок зі світлинами обвинуваченого ЄСПЛ встановив як втручання у його приватне життя, бо не було достатньо правових підстав у необхідності оприлюднювати дані про особу, яка знаходилася під слідством.

Практика ЄСПЛ переважно визначає право людини контролювати використання свого зображення. Наприклад, справа *Reklos i Davourlis проти Греції*, §§ 40 і 43, у якій фотографії новонародженої дитини були зроблені у приватній клініці без попередньої згоди батьків. Дитина перебувала у стерильному блоці під наглядом лікарів. Коли батьки побачили світлини своєї дитини, зроблені професійним фотографом, вони поскаржилися керівництву медичного закладу на вторгнення сторонньої особи до приміщення, куди мали доступ тільки лікарі, а також на можливі незручності, завдані дитині під час фотографування її особи, і, головне, на відсутність попередньої на це згоди. У цій справі Суд констатував порушення у діях медичного закладу, зокрема зазначив, що дитина не була особою, до якої може бути суспільний інтерес, та здійснення права на захист її зображення перебувало під контролем батьків.

Держава несе позитивне зобов'язання гарантувати

наявність ефективних правових положень, які забороняли б збір інформації (фото чи відеозйомку) без згоди особи, навіть якщо це було зроблено дома. Наприклад, справа ***Söderman проти Швеції, § 117***, відносно дій вітчима, який робив інтимні фото 14-річної дівчинки. Скарга стосувалася того, що шведська правова система не захистила неповнолітню особу від порушення її особистої недоторканності.

Що стосується публічних місць, то показовою є справа ***Реск проти Сполученого Королівства***, у якій до ЄСПЛ було оскаржено оприлюднення відеоматеріалів у ЗМІ, на яких особа робила спробу самогубства. Суд констатував, що такі дії були втручанням у приватне життя людини, навіть попри на те, що тоді вона перебувала у громадському місці.⁹

Отже, з огляду на практику ЄСПЛ, можливо зробити висновок, що концепція приватного життя включає елементи, які стосуються права людини на своє зображення. Ця сфера напряму стосується питань щодо захисту честі, гідності та репутації особи, бо фотографії можуть містити особисту або навіть інтимну інформацію про людину або членів її сім'ї.

⁹ Довідник із застосування статті 8 Європейської конвенції з прав людини. Режим доступу: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_UKR.pdf

ПОЗИЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СУДІВ

Пошук балансу між суспільним (або державним) інтересом й основоположним правом людини на приватне життя створює певну правову неоднозначність, у тому числі й в національній судовій практиці.

У рішенні¹⁰ від 20 січня 2012 року №2-рп/2012 Конституційний Суд України (надалі – КСУ) зазначив, що неможливо визначити абсолютно усі види поведінки людини у сферах її особистого та сімейного життя, оскільки вони реалізуються в різноманітних відносинах майнового та немайнового характеру, стосунках, явищах, подіях тощо. Тобто, КСУ, даючи офіційне тлумачення статті 32 Конституції України, вважає, що перелік даних про особу, які визнаються як конфіденційна інформація, не є вичерпним.

Щодо осіб, які обіймають посаду, пов'язану зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування, то КСУ вважає, що межа їхньої приватності має визначатися в кожному конкретному випадку. Перебування особи на посаді передбачає не тільки гарантії захисту її прав, а й додаткові правові обтяження. Публічний характер як самих органів – суб'єктів владних повноважень, так і їх посадових осіб вимагає оприлюднення певної інформації для формування громадської думки про довіру до влади та підтримку її авторитету у суспільстві.

Парламентська Асамблея Ради Європи у своїй Резолюції від 25 грудня 2008 року № 1165 (1998) вказала, що публічні особи повинні усвідомлювати, що особливий статус, який вони мають у суспільстві, автоматично збільшує рівень тиску на приватність їхнього життя (пункт б).

¹⁰ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12>

Згідно із законодавством України не належать до інформації з обмеженим доступом, зокрема: персональні дані фізичної особи, яка претендує зайняти чи займає виборну посаду (у представницьких органах) або посаду державного службовця першої категорії, за винятком інформації, яка визначена такою, що належить до інформації з обмеженим доступом (частина четверта статті 5 **Закону №2297**); відомості про незаконні дії органів державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб (пункт 5 частини четвертої статті 21 **Закону №2657**).

Таким чином, виходячи з позиції КСУ можна зробити висновок, що фізичну особу може бути обмежено у праві на захист свого зображення, якщо вона обіймає посаду, пов'язану зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування. Таке рішення КСУ, у 2012 році, мало велике значення у формуванні судової практики щодо відкритості, прозорості та протидії корупції в органах влади, адже це надавало певних гарантій легітимності розвитку громадського контролю діяльності чиновників.

Але не все так просто, бо ще по сьогодні думки судів різних інстанцій розходяться щодо того, у якому випадку вважати конкретну особу «публічною» або «приватною». Зокрема, коли опублікована її фотографія є предметом суспільного інтересу. Якщо особа займає державну посаду, це не завжди означає, що її приватне життя має обмежуватися.

Це добре продемонстровано у [рішенні Верховного Суду України](#), який скасував доводи попередніх інстанцій та визнав, що публікація зображення людини без її згоди є порушенням її особистих немайнових прав. Попри те, що справа стосувалася діяльності ЗМІ, яке розмістило фотографію особи у газеті «Сила народного контролю» за №2 (3) під назвою «Сімейний бізнес чиновників Чопської влади», Суд вирішив, що опубліко-

вана фотографія не робила внеску для суспільного обговорення, бо позивач є приватною особою та не виконував публічних функцій.

В цілому аналіз судової практики дозволяє зробити висновок про те, що публікація фото або відео у інтернеті можливо лише зі згодою фізичної особи, зображення якої публікується.

Фотографії малолітніх та неповнолітніх осіб, які мають часткову дієздатність, та через свій вік не можуть належним чином розуміти питання пов'язані із розміщенням своїх зображень у соціальних мережах, можуть публікуватись сторонніми особами лише зі згодою обох батьків, які мають рівні права відносно розвитку та виховання дітей. Важливо звернути увагу, що, з огляду на позицію суду, **згода лише одного з батьків не надає прав на публічне розміщення фото- та відео зображень малолітніх дітей**, якщо між ними не укладено окремого договору, в якому оговорені такі обставини.

Такого висновку дійшов [Київський районний суд м. Одеси у справі № 520/1084/18](#), який вважає, що приватні сторінки у соціальних мережах відносяться до публічних інформаційних джерел. Питання щодо обмеженості доступу до власних сторінок лише «друзями» розглядається судом значно ширше, ніж поняття «друзі» у звичайному розумінні. Можливості «репосту» інформації, в тому числі фото-та відео, виводить її за межі власної сторінки та дозволяє перегляд сторонніми особами.

В Україні поняття «інтернет» та «соціальних мереж», в частині визначенні їх як засобів публічної публікації, не врегульовано на законодавчому рівні. Оскільки інтернет є універсальним засобом та способом передачі, оприлюднення й поширення інформації, більшість норм закону регулюють питання «цифрових прав». На думку суду, визначення «засобу масової інформації» у Законі

«Про інформацію» дає можливість відносити до ЗМІ вебсайти або навіть сторінки в соцмережах та блоги. «Засоби масової інформації – засоби, призначені для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації».¹¹

Таким чином суд дійшов висновку, що розміщення зображень малолітньої особи у соціальній мережі Фейсбук, без згоди матері **(навіть за наявною згодою батька) є незаконним та така інформація підлягає вилученню.**

¹¹ Частина друга статті 22 Закону.

ОКРЕМІ ВИСНОВКИ

В українському законодавстві гарантоване право людини на захист персональних даних, до яких, у тому числі відноситься її зображення. Зовнішній вигляд фізичної особи є нематеріальним благом, що належить їй від народження та ідентифікує поряд з іншими відомостями. Право на зображення пов'язане з особистою недоторканністю приватного життя, честю, гідністю та діловою репутацією особи. Законодавець наголошує на тому, що використовувати чуже зображення можна за наявності законних підстав, серед них – **згода людини**, яка повинна бути поінформованою, усвідомленою та добровільною. Лише у виключних випадках, які прямо передбачені законом, допускається обробка особистої інформації про людину без її дозволу.

У судовій практиці немає єдиного підходу у розгляді справ щодо використання чужого зображення сторонніми особами. Зокрема, ЄСПЛ наголошує на тому, що кожен випадок необхідно розглядати окремо, бо є багато факторів, які треба враховувати: соціальний статус людини; привід, чому конкретна ситуація може зацікавити широку аудиторію; місце збору та обробки інформації тощо.

У сучасному світі стає все складніше регулювати усі процеси життєдіяльності людини, бо більшість з них відбуваються в інтернеті. Технологічний розвиток створює необхідність удосконалення законодавства у сфері інформаційних правовідносин. Короткий аналіз положень щодо права фізичної особи на своє зображення, дає підстави стверджувати, що чинні нормативно-правові акти не регулюють окремі питання обробки даних, пов'язані з зовнішністю людини або потребують тлумачення. Наприклад:

1. В інтернеті часто можна побачити цькування або образи особи, через поширення її фотографії. У цьому контексті серед юристів виникають питання, чи є зображення людини повним набором усіх її зовнішніх ознак, чи достатньо лише кількох для її впізнання? Наприклад, чи карикатура (або цифровий аватар) особи буде вважатися її зображенням? Це важливий аспект, який потребує конкретизації, адже технології дозволяють видозмінювати зовнішність людини, при цьому залишаючи можливість її ідентифікувати, щоб надалі використовувати такий цифровий продукт у різних цілях.
2. Як зазначено у судових рішеннях, важливо закріпити поняття «сторінки у соціальній мережі» (особисті або публічні), в частині визначенні їх – як засобів публічної комунікації. Це надасть змогу у правовому полі регулювати питання, зокрема, щодо використання (поширення) зображення людини в мережі та визначати наслідки.
3. З урахуванням усіх загроз, які можуть виникнути для дитини у віртуальному світі, необхідно на законодавчому рівні надати додаткові гарантії її захисту. *Діти можуть бути менш обізнаними про свої права, ризики та наслідки в результаті обробки своїх персональних даних в інтернеті. Особливий захист повинен застосовуватися, коли дані дитини (зокрема, її зображення) використовуються у маркетингових цілях, для створення профілю її особистості у соціальних мережах або під час надання онлайн послуг.*
4. Серед умов для отримання зображення людини без її згоди є відкритість та місце проведення фото або відеозйомки. З огляду на положення статті 307 ЦК України, зйомка без дозволу особи може відбуватися на вулиці, публічних заходах тощо. Правозастосовча практика показала, що ці умови сформовані не чітко та потребують конкретизації, можуть суперечити загальним засадам законодавства у сфері захисту пер-

сональних даних, зокрема практики ЄСПЛ, де передбачені гарантії, що людина може розраховувати на приватність навіть у громадському місці.

5. **Статтею 308 ЦК України** визначені випадки, коли дозволяється використовувати зображення людини без її згоди, коли це викликано необхідністю захисту її інтересів або інтересів інших осіб. У статті 11 Закону «Про захист персональних даних» серед правових підстав обробки даних є «захист життєво-важливих інтересів» людини. На практиці часто є необхідність у тлумаченні цих понять, зокрема у чому саме різниця та у яких випадках вони використовуються.
6. Особливої уваги заслуговує питання щодо застосування технологій розпізнавання облич (ТРО), що передбачають автоматизовану ідентифікацію (або категоризацію) цифрових зображень людини. В Україні такі технології впроваджує місцева влада (частково бізнес), що викликає занепокоєння у правозахисної спільноти. *По-перше*, сьогодні нема належного законодавчого регулювання у сфері автоматизованої обробки даних, зокрема, з вбудованим штучним інтелектом. *По-друге*, в органів місцевого самоврядування відсутні повноваження використовувати такі технології. Тому, рано чи пізно, може бути визнано, що Україна не виконала міжнародно-правові зобов'язання щодо забезпечення захисту персональних даних відповідно до європейських стандартів, які взяла на себе в рамках Угоди про Асоціацію з ЄС¹².

У своїх керівництвах Рада Європи підкреслила, що під час розробки законодавства, що регулює роботу систем розпізнавання облич, слід брати до уваги **контекст (цілі) та етичні принципи їх використання**, а також усі можливі ризики для прав і свобод людини. Некоректна робота з цифровими технологіями може створити проблеми для безпеки людини та держави в цілому.

¹² Стаття 15 Угоди.